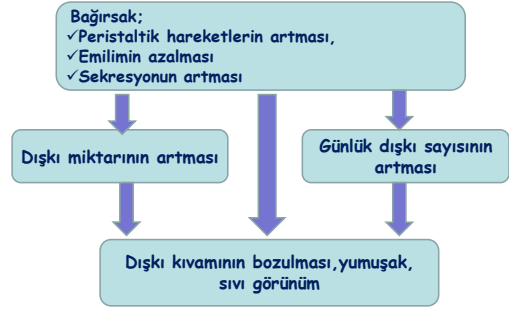

AKUT GASTROENTERİT (DİYARE - İSHAL) ve DİYET TEDAVİSİ

Prof. Dr. Nurcan YABANCI AYHAN

İSHAL (Diyare)

DİYARE

Günde 3 kez veya daha fazla ya da
Günde 10 mL/kg'dan fazla sulu dışkılamadır.

Dışkılamanın kıvamı bozuk değilse;

- Yenidoğan döneminde günde 3-5 kez
- Geçiş döneminde (3-15 gün) 5-6 kez
- Bundan sonraki dönemde ilk yaşın sonuna kadar 2-3 kez olması **NORMALDİR**.

Anne sütü alanlarda ilk günlerde 6-7 kez dışkılama **NORMAL** (mekonyum atılımı)

Süre

2-7 gün → Akut
14 günden uzun → Dirençli
21 günden uzun → Kronik
(MALABSORBSİYON)

Akut Gastroenterit Nedenleri

- Beslenme hataları (ek besinlere erken veya geç başlama, hiperosmolar süt formülleri, aşırı beslenme, sindirim enzimlerinin yetersizliği, PEM)
- Metabolik hastalıklar
- Uzun süre antibiyotik kullanımı
- Besin zehirlenmeleri
- Ağır metal zehirlenmeleri
- Neoplastik hastalıklar (lenfoma)
- Psikolojik stres
- Enfeksiyonlar (enteral ve parenteral enfeksiyonlar)

PERSİSTAN (DİRENÇLİ) İSHAL

Tanım: Akut olarak başlayan ve 14 günden fazla süren ishallere

Sıklıkla persistan ve kronik ishal birbirleri yerine kullanılmaktadır

PERSİSTAN DİYARE NEDENLERİ

- Enfeksiyon
- Besin Alerjileri
- Protein İntoleransı
- Çölyak Hastalığı
- Laktoz ya da Diğer Disakkaritlerin İntoleransı
- Kistik Fibrozis
- İnflamatuar Bağırsak Hastalıkları

Persistan İshal Göstergeleri

- Bir yaşın altında
- İlk 24 saatte > 6 dışkılama
- Dışkıda kan ve lökosit: Bu da barsak dokusu harabiyeti+
- Halsizlik, ateş, kusma, dehidratasyon
- Steatore
- Redüktan madde (+)
- Monosakkarit intoleransı
- Laktoz intoleransı
- Malnütrisyon
- İmmün yetmezlik
- Daha önceden geçirilmiş enfeksiyonlar
- İnek sütü ile beslenme

AKUT İSHAL

- İnflamatuar barsak hastalıkları
- Sindirim enzim yetersizliği
- Genel immünite eksikliği

>20 gün

KRONİK İSHAL
(Malabsorpsiyon)

KRONİK İSHAL NEDENLERİ

1- **Enfeksiyöz Nedenler** (tedavisi zor, teşhisin iyi yapılabilmesi için en az 3 kez arka arkaya dışı incelenmelidir)

- Amebiasis
- Giardiasis
- E. Coli, Salmonella veya Yersinia İshali
(Persistan veya rekürren olabilir)

2- **Enfeksiyöz Olmayan Nedenler**

- Ülseratif Kolit, Chron Hastalığı
- Laktaz Eksikliği
- Besin Alerjileri
- Metabolik/Malabsorpsiyon Hastalıkları
(Kistik fibrozis, çölyak, disakkaridaz eksikliği)

AKUT İSHALLER

Toddler Diyare

(Ek besinlere başlanması ile oluşan ishallere)

- 6-20 aylar arasında katı besinlere başlandığı dönemde ortaya çıkar
- Dışkı miktarında artış ve kıvam değişikliği
- Seçilen besinlerin fazla verilmesi (meyve/sebze suları, pürelerinin fazla verilmesi) gibi nedenlerle oluşur.

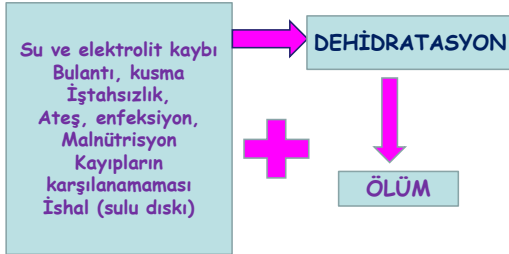
Beslenme öyküsü, ek besine başlama **ÖNEMLİ**

Akut Gastroenterit Nedenleri

VİRÜSLER (en zor)	BAKTERİLER	PROTOZOONLAR
Rotavirus	Shigella	Giardia intestinalis
Norwalk virus	Salmonella	Entamoeba histolytica
Enterik adenovirus	Campylobacter jejuni	Cryptosporidium parvum
Astrovirus	Escherichia coli	
	Clostridium perfringes *	
	Staphylococcus aureus	
	Vibrio cholerae	

* Siğir, tavuk eti, şiddetli karın ağrısı, ishal, basınçlı tencerede pişirme

AKUT İŞHALDE VÜCUTTA OLUŞAN DEĞİŞİKLİKLER

DEHİDRATASYON (su ve elektrolit kaybı)

- Kusma
- Yeterince sıvı alınmaması
- Vücut suyunun bağırsak boşluğuna geçmesi
- Su geri emiliminin bozulması ve atılması
- İshal (su, Na,K,Cl kaybı)

DEHİDRATASYON

DEHİDRATASYON DERECELERİ

Dehidratasyon ağırlık kaybı

- % 2.5 -5 → Hafif Dehidratasyon
% 6-9 → Orta Dehidratasyon
>% 9 → Ağır Dehidratasyon

Dehidratasyonun Dereceleri ve Sınıflandırılması

	Hafif	Orta	Ağır
Genel durum	Susamış, uyanık, huzursuz	Susamış, huzursuz, laterjik	Uykulu, güpsüz, soğuk terli, bazen komada
Nabız	Normal	Hızlı ve zayıf	Hızlı ve zayıf, bazen duyulmaz
Solumun	Normal	Derin, bazen hızlı	Derin ve hızlı
Turgor*	Normal	Hafif azalmış	Çok azalmış
Fontanel	Normal	Çökük	Çok çökük
Gözler	Normal	Çökük	Çok çökük
Gözyaşı	Var	Yok	Yok
Mukozalar	Nemli	Kuru	Çok kuru
İdrar	Normal	Azalmış, koyu	Çok azalmış ve an
Dışkı	<4 kez/gün	4-10 kez/gün	>10 kez/gün
Kusma	Yok	Var veya yok	Var ve sık
Ağırlık kaybı	%2.5-5	%6-9	>%9
Sonuç	Dehidratasyon yok A PLANI	En az 2 tanesi varsa, Orta Dehidratasyon B PLANI	En az 2 tanesi varsa, Ağır Dehidratasyon C PLANI

İŞHAL TEDAVİSİ

1. Dehidratasyon önlenmesi (*Tedavi Planı A*)
2. Dehidratasyon gelişmiş ise sıvı tedavisi ile düzeltilmesi (*Tedavi Planı B, C*)
3. İshal süresince beslemeye devam edilmesi
4. Enfeksiyonun tedavi edilmesi
5. Antibiyotik/diğer ilaçların kullanılmaması

TEDAVİ

Hastanın

- Yaşı (*Tedavide yaşa göre ağırlık önemli*)
- Dehidratasyon derecesi
- Verilecek ORS miktarı (*1 yaşa kadar tuz önerilmese de durum değerlendirilmeli*)
- PEM derecesi
- Enzim yetersizliği
- Beslenme öyküsü
- Gastroentirete uygun besin seçimi

ORAL REHİDRATASYON SIVISI (ORS)

Tanım: İshalli çocuklarda su kaybından kaynaklanan öldürücü etkilerine karşı koymak için gereken sıvı, elektrolit ve glikozu sağlayan karışımdır.

WHO İshalli Hastalıklar programı
UNİCEF tarafından yaygınlaştırılan ORS ile ishale bağlı dehidratasyonların %90-95'inin düzeltilebilmektedir.

Oral Rehidratasyon Sıvısı (ORS)

	Miktar	Ölçü
Sodyum klorür	3.5 g	1 TK silme
Sodyum bikarbonat	2.5 g	1/2 TK silme
Potasyum klorür	1.5 g	1/2 TK ↓
Glikoz	20 g	4 TK

ORS karşımı, 1 L kaynamış ve soğutulmuş suda eritilerek verilir

1986'dan beri İshalli Hastalıkların Kontrolü Ulusal Programı

EVDE HAZIRLANAN BASİT ŞEKER TUZ KARIŞIMI

- 1 L kaynatılmış ılıtılmış su (çay?)
- 1 çay kaşığı karbonat (yemeklik)
- 1 çay kaşığı tuz
- 8 tatlı kaşığı şeker (40 g)
- Diyabetikse hazır ORS tercih edilir
- Limon, sükrozu ayrıştırarak emilimi kolaylaştırır, böylece mo üretmesini azaltır, şeker geç emilirse mo üretmesi artar, fakat limon asiditeyi yükseltir.

ORS TEDAVİSİ

İlk 4-6 saat

	ORS miktarı (mL/kg)
☐ Hafif Dehidratasyon	50-80
☐ Orta Dehidratasyon	80-100
☐ Ağır Dehidratasyon	100-150

İshalli çocuğa ORS verilerek;

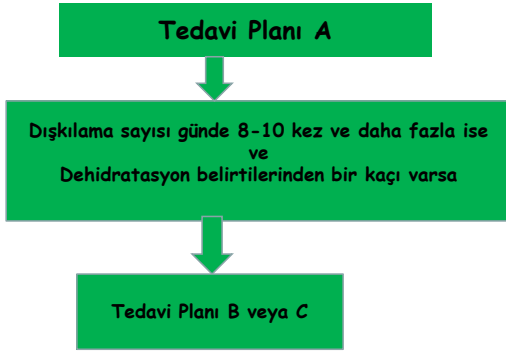
- İştahsızlık, bulantı, kusma azalır.
- Emme başlar, anne sütünün azalması önlenir.
- Mide ve asit salgısı artarak bakterilerin çoğalması önlenir.
- Gİ enzim aktivitelerinin azalması önlenir.
- Villus epiteli rejantasyonu hızlanır.
- Peristaltik hareketlerin normale dönmesi sağlanır.
- İshal süresi kısılır ve beslenme yetersizliği önlenir.

Dehidratasyon Tedavi Planı

Tedavi planı A: Hafif dehidratasyon tedavisi

Tedavi planı B: Orta dehidratasyon tedavisi

Tedavi planı C: Ağır dehidratasyon tedavisi

Orta Dehidratasyon-B Tedavi Planı

- 80-100 mL/kg/4-6 saat ORS
- Dehidratasyon düzeldiyse A Tedavisi Planı
- Düzelmeyse 20 mL/kg/saat ORS
- Oral alım iyi değil ve sıvı kaybı devam ediyorsa nazogastrik ORS veya İntravenöz sıvı tedavisi

Ağır Dehidratasyon-C Tedavi Planı

- Dolaşım ve solunum bozulmuştur.
- Acil müdahale edilmezse ölüm tehlikesi yüksektir.
- 100-150 mL/kg ORS
- İntravenöz sıvı tedavisi (20/mL/kg/saat ORS)
- Klinik tablo düzeldiyse, ağızdan sıvı alabilecek duruma geldiğinde Tedavi Planı B
- Oral alım düzeldiyse ORS+uygun besin

İshal'de Beslenme Tedavisi

- İshal tedavisinde ağızdan sıvı tedavisi ve beslenmenin devam ettirilmesi önemlidir.
- Aşırı kusma, bilinç kaybı yoksa hasta mutlaka beslenmelidir.
- İshal sırasında DOĞRU BESLENME, komplikasyonları azaltır (malnütrisyon, ateş).
- İshal sırasında çocuğun yaşına ve öyküsüne uygun doğru besinler seçilerek, bol sıvı verilmelidir.
- Beslenme ile:
GIS enzimlerinin salınımı artar.
Mukoza epitel hücreleri yenilenir.
Mide-bağırsak boşalma zamanı uzar.

GASTROENTERİTTE KULLANILABİLECEK BESİNLER

- Anne sütü varsa devam
 - Yoğurt, ayran (küçük yaş grubunda tuza dikkat)
 - Haşlanmış yağsız et, tavuk
 - Tahıllardan; pirinç, ekmek
 - Patates püresi
 - Yoğurtlu çorba, az şekerli muhallebi
 - Pektin içeriği yüksek meyve ve sebzeler (Elma, şeftali, muz, kızılcık, havuç püresi)
 - Az şekerli muhallebi (%2.5)
- Yağ, şeker, posa içeriği düşük besinler
- Gasrtroenterit tepsisi: Haş. patates, Haş, yumurta, Haş. beyaz et, yağsız p. Pilavı, yoğurt, açık çay, meyve suyu)

ANNE SÜTÜ

- Antienfektif bileşenleri ile ishale karşı koruyucudur.
- Osmolaritesi düşüktür ve laktoz içermesine rağmen iyi tolere edilir.
- Emilimi ishal sırasında bozulmaz.
- İçerdiği büyüme faktörleri mukoza onarımını hızlandırır.

İshalde en iyi besin ANNE SÜTÜ'dür ☺☺☺

Anne sütünde ishale karşı koruyucu etmenler

- İmmunoglobülinler (IgA, IgG, IgM)
- Canlı lökositler (makrofajlar, bazı lenfositler)
- Lizozim
- Laktoferrin
- Antistafilokok etmeni (süt yağında)
- Komplemanlar (C3 ve C4)
- Glikoproteinler (N-asetilnöraminik asitler)
- Büyüme faktörleri (Laktobasillus bifidus için)
- Laktoperoksidad

ŞEKER

- Fazla şeker osmolariteyi artırarak; bağırsaklarda fermentatif patojen bakterilerin çoğalmasına neden olur.
- Şeker miktarı >%2.5 olmamalıdır. Glikoz tercih edilebilir, %5'i geçmemelidir. Pekmez (+)

PIRİNÇ

- Glisin (aa villus taminini hızlandırır) ve nişasta su tutucudur, dışkı sayısını azaltmaktadır.
- Osmotik yükü az olduğu için ishali süresini kısaltır.
 - Pirincin yoğurtla karıştırılarak verilmesi, protein miktarını artırır.

PEKTİN

- Pektin; bazı meyvelerin hücre duvarlarında bulunan polisakarittir.
- Pektin; galakto-üranik asidin metillenmiş ve kalsiyum ile kompleks yapmış şeklidir.
- Barsak hareketlerini azaltır, su tutucu özelliği vardır.
- İshalde pektin içeriği yüksek, posa içeriği az, şeftali ve elma gibi meyveler tercih edilir. Pektin en çok koruk, kızılıncık ve ayvada bulunur.

BESİNLER İLAÇ DEĞİL, YAVAŞ ETKİ GÖSTERİR

MAMALAR

- İshal kronikleşmiş ise; inek sütü ve bebek mamaları tolere edilmeyebilir.
- İnek sütünün hiperallerjenik özelliği nedeniyle ishal uzayınca; mukozada ağır değişiklikler oluşturarak protein intoleransı gelişebilir.
- Laktoz intoleransı geliştirse, laktozsuz veya soya bazlı mamalar kullanılmalıdır.
Humana HN, HN25 (Laktozu azaltılmış)
Almiron (Laktozu azaltılmış)
Nutrilon LF (Laktozsuz)
AL110 (Laktozsuz)

PATATES

- Nişasta içeriği nedeniyle su tutucu özelliği vardır.
- Yoğurtla karıştırılarak verilebilir, protein içeriği artırılmış olur.

YOĞURT

- Fermantasyon ile sütteki laktozun %20'si laktik aside dönüşür, laktozun miktarı azalır.
- Laktik asit ile pH: 3.7-4.3'e çıkar, bakterisidal etki artar.
- Laktobasillus bulgaricus'un bağırsak mukozasını koruyucu işlevi vardır.
- Yoğurdun ayran şeklinde verilmesi su gereksinimini de karşılamaktadır.

İSHALDEN KORUNMAK İÇİN;

- İlk 6 ay sadece anne sütü
- Ek besinlere zamanında ve uygun miktarda başlamak
- İçme ve kullanma sularının temizliği (kaynatılmış)
- Yiyecek hazırlamadan önce, tuvalete girdikten sonra, çocuk bezi değiştirildikten sonra el yıkama (su ve sabun ile)
- Sebze ve meyvelerin bol su ile yıkanması
- Yiyeceklerin taze hazırlanması, açıkta-sıcakta bırakılması, sinekler ve haşerelerden korunması
- Biberon, bardak gibi yiyecek kapları ve araçların temizliği
- Aşıların zamanında ve düzenli yapılması